

eleget tenni — az általa megszabott időbeli határig, 1919-ig. A követelmény első részének teljesítése azonban hiányzik, a munka így önmagában nem lehet teljes értékű. Bízunk azonban abban, hogy a belátható időn belül megjelenő szinkron anyag, kiegészítve Szekeres könyvének adataival, teljesebb képet ad majd Szabadka és környéke helynévanyagáról. Remélhetőleg nem csak a nyelvészet szempontjából. A toponímiák ugyanis — mint az közismert — számos diszciplína tanulmányozásában szolgáltathatnak igen értékes, nem egy esetben csak ily módon föllelhető adatokat.

JUNG Károly

AZ ÉRTELMEZÉS LEHETŐSÉGEI

Jovica Aćin: *Izazov hermeneutike*, Eseeji, Biblioteka Dob, Beograd, 1975.

A játék nyelve, a nyelv játéka, a nyelv és gondolkodás, szöveg-játékjelentés, költészet és hermeneutika, a mallarméi Könyv, írás/olvasás, a test nyelve, a nyelv teste. Jovica Aćin kritikus műhelyének, esszéírásának központi fogalmai és problémakörei ezek, amelyek első esszékötetének, *A hermeneutika kihívásának* valahány írását át-meg átszövik, de legtöbb kötetbe fel nem vett szövegében is megjelennek. Erdeklődésének fókuszában tehát olyan irodalomelméleti, szövegelméleti kérdések állnak, amelyeknek megközelítésében ma már nemcsak az irodalomtudomány, hanem a nyelvtudomány, a szemiotika, a filozófia eszköztárának, módszereinek felhasználására is lehetőség nyílik. Jovica Aćin él ezekkel a lehetőségekkel, annál is inkább, mert a felvetett kérdések jellegükből kifolyólag

éppen e diszciplínák határmezsgyéin helyezkednek el.

Aćin kritikai szemléletének alakulására mindenekelőtt azok a francia, német elméleti irányzatok, gondolkodók voltak hatással, akiknek munkáit fordításai (Foucault, Barthes, Heidegger, Gadamer stb.), tanulmányai által is igyekeznek a hazai szellemi élet aktívan ható tényezőivé tenni. E hatások közül fejlődésére kétségtelenül az új francia kritika (Derrida, Kristeva) befolyása a legjelentősebb, de sajátos módon nem kritikai módszerének, hanem látásmódjának, gondolkodásmódjának alakulásában fedezhetők fel ennek nyomai.

Abban, hogy az egzakt szövegelemzés, a tudományosság, a módszer tökéletesítésének igénye helyett mindinkább a szubjektívabb interpretáció, a kritikai olvasás fluidabb terének konstituálására helyeződik a hangsúly, olyan átkapcsolásra figyelhetünk fel, amely az utóbbi időben a francia teoretikusok munkáiban mutatkozott meg. Az első lépést ennek az átváltásnak az irányába maga Barthes tette meg (*A jelek császárságában*, *A szöveg gyönyörében*), de azoknál a kritikusoknál is megmutatkozott, akik — mint például Kristeva — még néhány évvel ezelőtt kizárólag a szöveg objektív leírása, leírhatósága mellett foglaltak állást. Az a tény, hogy ezek az új tendenciák Jovica Aćin kritikai tevékenységében is felbukkannak, arra a termékeny, dinamikus kapcsolatra irányítja a figyelmet, amely közte és a francia kritikai gondolkodás között fennáll.

Aćin írásainak legeredetibb vonása egy olyan újszerű *esszé-tér* konstituálása, amely egyfelől a problémamegközelítések jellegéből, másfelől a nyelvi minőségekből ered. Ez a nyelv kitágul, megnyílik a képszerű, metaforikus, ambivalens jelentésű kifejezésformák előtt, és a kritika, a költészet és a filozófia érintkezési pontjaiban igyekeznek meg-

valósnulni. Ha elfogadjuk Barthes megállapítását, mely szerint „*Semmi sem vált ki nagyobb ellenállást, mint az irodalom jelkódexének felújítása*”, akkor Acín írásaiból éppen az esszé, a kritika jelkódexének felrészására irányuló törekvéseket kell kiemelnünk.

Acín nem véletlenül ír éppen esszét. Ez a közlésforma bizonyul számára legmegfelelőbbnek egyrészt a költészet és a kritika, a szöveg és értelmezés, az írás és az olvasás kérdéseinek elméleti igényű megközelítésére, másrészt éppen ezeknek a látszólag különálló szellemi tevékenységeknek, területeknek aktív összekapcsolására. Acín az írás/olvasás *kettős nyelvének* összeolvasztásán inszisztál. Az összeolvasztás módozatait az interpretáció foglalja magában, lehetőségeit pedig maga a szöveg tartalmazza, ugyanis a szövegnek önmagában kell hordoznia megértésének, kritikai olvasásának kulcsát és értelmezésének lehetőségeit. „*Az interpretáció nem más, mint két nyelv összeolvasztását kiváltó ütközés, mely az egyiket a másikra fordítja, egyiket a másikba helyezi, míg egyidejűleg újraaktivizálja a másikat az elsőben.*” (60. o.) A szöveg és az interpretáció (mint az írás és az olvasás ekvivalensei) ezért jelentetik számára ugyanazon folyamatnak két pólusát, amelyek azonban nem egyszisztál(hat)nak olyan kettéosztottságban, ahogyan a hagyományos teóriák tételtek.

A költészet és a kritika viszonyrendszerét a filozófia oldaláról igyeksenek

megvilágítani Acínnak azok az írásai, amelyek a hermeneutikának mint az értelmezés tudományának lehetőségeivel foglalkoznak (*Költészet és hermeneutika, Heidegger és Hölderlin* stb.). „*A költészet hermeneutikai kérdése a költészet és a kritika közötti út kérdését veti fel. A hermeneutika ezáltal a Között.*”, írja Acín. Gadamer, Heidegger, Ricoeur, nézeteit szembesíti írásában, amelyben a költészet interpretálása a költészetben adott *poétikai és kritikai funkciók* tudatosításának eszközeként jelenik meg.

A hermeneutika kérdéseivel foglalkozó írások Acínnak a filozófia iránti hajlamait, érzékenységet dokumentálják, és felvázolják azt a gondolati, eszmei hátteret, amelyre esszéinek fluidabb nyelvét, világát alapozza.

Jovica Acín írásai nem mentesek elmentmondásoktól, dilemmáktól, logikai ingadozásoktól. Megoldatlan szemléleti kérdései azonban elválaszthatatlanok azoktól a szellemi horizontoktól, amelyekkel dialógust folytat, és gyakran éppen ezeknek az elméleti, gondolati elmentmondásából, megoldatlan kérdéseiből erednek. Az a törekvése azonban, amely az irodalom, a nyelv, a gondolkodás aktuális problémáinak filozófiai megalapozottságú, következetes logikájú és módszerű megragadására irányul, nyilvánvaló. S ezt a törekvést feltétlenül támogatnunk és értékelnünk kell.

THOMKA Beáta

A SIKERKÖNYVEK IDŐSZERŰSÉGE

Vázlat Ivan Kušan könyveiről

Sikerkönyvet írni, még ha mind több író próbálkozik is ezzel, egyáltalán nem könnyű vállalkozás; a legtöbb ilyen sikerkönyvnek szánt mű bántóan sematikus, felszínes és problémaköre is elavult. A jól bejáródott módszerekkel érinteni sem lehet az időszerről kérdéseket, e sikerkönyvek mindenkori kiindulópontját. Itt-ott